

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Факультет лінгвістики

(повна назва інституту/факультету)

Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

(повна назва кафедри)

«На правах рукопису»

УДК _____

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____

(підпис)

_____

(ініціали, прізвище)

“ ____ ” _____ 20__ р.

Магістерська дисертація

на здобуття ступеня магістра

зі спеціальності 8.02030304 «Переклад»

(код і назва)

на тему: Метафорична домінанта ідіостиллю Джеймса Джойса: особливості
передачі в перекладі

Виконала: студентка 5 курсу, групи ЛА-51м

(шифр групи)

Шандра Ольга Юріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____

(підпис)

Науковий керівник доцент КТППАМ, к. філол. н., Глінка Н. В.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

Рецензент доцент КТППНМ, к. філол. н., Туришева О.О.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

Засвідчую, що у цій магістерській дисертації
немає запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.

Студент _____

(підпис)

Київ – 2016 року

РЕФЕРАТ

Дана робота присвячена дослідженню функціонально-стилістичних особливостей ідіостилю Дж. Джойса, їх репрезентації у творчому доробку письменника, а також метафори як домінуючої риси його творчості.

Актуальність обраної теми зумовлюється наступними факторами. Науковий інтерес до вивчення ідіостилю письменника та особливостей вираження його картини світу у творах за допомогою індивідуальних концептів та мовотворчості письменника не перестає зростати. А вивчення творів Джеймса Джойса має особливе значення, оскільки вони стаються ще більш популярними у всьому світі та в Україні зокрема, що підтверджується публікацією перекладів творів Дж. Джойса українською мовою. Однак досліджень, присвячених аналізу його творів саме в лінгвістичному аспекті (дослідження тропів і концептів, типових для письменника) бракує.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей індивідуального стилю Дж. Джойса, аналіз вербалізації картини світу письменника, визначення домінант його ідіостилю та методи їх перекладу українською мовою.

Для досягнення заданої мети у роботі вирішуються конкретні **завдання**:

1. розглянути основні теоретичні поняття дослідження художнього тексту, а саме «мовна картина світу», «індивідуально-авторська художня концептосфера», «індивідуальні концепти», «домінанта» і «константа» та їх взаємозв'язок з ідіостилем письменника;
2. проаналізувати наявні визначення термінів «стиль» та «ідіостиль» і прослідкувати взаємозв'язок цих понять;
3. дослідити особливості ідіостилю Дж. Джойса, визначити його домінанти та їх вербалізацію на текстовому рівні;
4. розглянути та проаналізувати різні визначення метафори та класифікувати її за певними критеріями;

5. розглянути способи перекладу метафор та проаналізувати особливості їх передачі при перекладі роману «Улісс».

Об'єкт дослідження – ідіостиль автора та способи вербалізації домінант ідіостилю Дж. Джойса.

Предмет дослідження – способи передачі метафор як домінанти ідіостилю Дж. Джойса при здійсненні перекладу українською мовою.

У процесі розгляду теоретичної літератури за темою дослідження та аналізу фактичного мовного матеріалу було застосовано наступні **методи дослідження**:

1. *Метод дедукції* – в нашій роботі ми розглядаємо загальні положення про стиль, ідіостиль, концепт та картину світу, а потім власне досліджуємо вербалізацію картини світу та ключові домінанти ідіостилю Дж. Джойса;
2. *Метод аналізу та синтезу* – для дослідження картини світу Дж. Джойса ми аналізуємо слова і словосполучення, які її вербалізують;
3. *Метод класифікаційного аналізу* – в нашій роботі систематизуємо лексичні одиниці, які вербалізують картину світу Дж. Джойса, а також впорядковуємо та інтерпретуємо структурні, семантичні та функціональні критерії класифікацій метафор;
4. *Порівняльний аналіз* – ми здійснюємо порівняння різних дефініцій ідіостилю та метафори, визначаючи спільні і відмінні риси, проводимо порівняльний аналіз особливостей перекладу метафор;
5. *Описовий метод* – в нашій роботі ми надаємо опис сучасного стану вивчення ідіостилю, описуємо основні риси ідіостилю Дж. Джойса та як саме вони реалізуються в текстах письменника.

Наукова новизна у визначається можливістю використання матеріалів при подальшому вивченні творчого доробку Джеймса Джойса, а саме домінант його творчості та при дослідженні модерністської літератури в цілому.

Практичне значення роботи визначається тим, що її теоретичні та практичні положення, висновки можуть бути використані у подальших дослідницьких роботах, присвячених аналізу мови, картини світу та домінант

ідіослилю як Дж. Джойса, так й інших представників літератури модернізму. Також дане дослідження може слугувати підґрунтям для теоретичних і практичних досліджень метафори у художньому стилі та особливостей її перекладу українською мовою.

Структура магістерської дисертації: Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до них, загальних висновків, списку використаної літератури, який включає 88 найменувань та трьох додатків. Загальний обсяг роботи становить 167 сторінок, обсяг основної частини становить 90 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкривається наукова новизна та практичне значення й апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження ідіостилю» розглядаються основні теоретичні поняття дослідження художнього тексту, та їх взаємозв'язок з ідіостилем письменника, наводяться і порівнюються дефініції поняття «ідіостиль» різних дослідників. Також досліджуються характерні риси, домінанти ідіостилю Дж. Джойса та їх вербалізація у текстах.

У другому розділі «Метафора, її визначення, класифікації та особливості вживання» досліджуються визначення поняття метафори як елементу художнього тексту та структуруються та аналізуються класифікації згідно різних критеріїв.

У третьому розділі «Передача у перекладі метафорики Дж. Джойса» розглядаються способи перекладу метафорики у художньому тексті та аналізуються переклади метафор українською мовою.

У ході дослідження, проаналізувавши способи перекладу метафоричних домінант творчості Дж. Джойса (504 одиниць), ми дійшли таких **висновків:** такими, при яких зберігається образність є 421 одиниці (83.4 %), при яких втрачається – 83 одиниці (16.6 %). Тому можна сказати, що переклад є адекватним та еквівалентним з огляду на збереження образності оригіналу.

Апробація. Результати наукової роботи апробовані за рахунок участі у у ІХ Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов» (16 травня, 2016) з тезами «Метафора як один з головних стилетворчих елементів творів Джеймса Джойса». Основні положення дисертації викладено у статті «Historical and modern aspects of the notion of idiosyle in linguistic studies» для збірника «Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія: Філологія. Педагогіка.» №7(1)/2016, м. Київ.

Ключові слова: *ідіостиль, мовна картина світу, метафора, образність, переклад.*

РЕФЕРАТ

Данная работа посвящена исследованию функционально-стилистических особенностей идиостиля Дж. Джойса, их репрезентации в творчестве писателя, а также метафоры как доминирующей черты его творчества.

Актуальность выбранной темы обусловлена следующими факторами. Научный интерес к изучению идиостиля писателя и особенностей выражения его картины мира в произведениях с помощью индивидуальных концептов и языкотворчества писателя продолжает быть актуальным. А изучение произведений Джеймса Джойса имеет особое значение, поскольку они становятся еще более популярными во всем мире и в Украине в частности, что подтверждается публикацией переводов произведений Дж. Джойса на украинском языке. Однако исследований, посвященных анализу его произведений в лингвистическом аспекте (исследование тропов и концептов, типичных для писателя) не достаточно.

Цель исследования заключается в определении особенностей индивидуального стиля Дж. Джойса, анализ вербализации картины мира писателя, определение доминант его идиостиля и методы их перевода на украинский язык.

Для достижения заданной цели в работе решаются конкретные **задачи**:

1. рассмотреть основные теоретические понятия исследования художественного текста, а именно «языковая картина мира», «индивидуально-авторская художественная концептосферы», «индивидуальные концепты», «доминанта» и «константа» и их взаимосвязь с идиостиля писателя;
2. проанализировать имеющиеся определения терминов «стиль» и «идиостиль» и проследить взаимосвязь этих понятий;
3. исследовать особенности идиостиля Дж. Джойса, определить его доминанты и их вербализацию на текстовом уровне;

4. рассмотреть и проанализировать различные определения метафоры и классифицировать ее по определенным критериям;

5. рассмотреть способы перевода метафор и проанализировать особенности их передачи при переводе романа «Улисс».

Объект исследования – идиостиль автора и способы вербализации доминант идиостиля Дж. Джойса.

Предмет исследования – способы передачи метафор как доминанты идиостиля Дж. Джойса при осуществлении перевода на украинский язык.

В процессе рассмотрения теоретической литературы по теме исследования и анализа фактического языкового материала были использованы следующие **методы исследования**:

1. *Метод дедукции* – в нашей работе мы рассматриваем общие положения о стиле, идиостиле, концепте и картине мира, а затем собственно исследуем вербализацию картины мира и ключевые доминанты идиостиля Дж. Джойса;

2. *Метод анализа и синтеза* – для исследования картины мира Дж. Джойса мы анализируем слова и словосочетания, которые ее вербализуют;

3. *Метод классификационного анализа* – в нашей работе мы систематизируем лексические единицы, которые вербализуют картину мира Дж. Джойса, а также упорядочиваем и интерпретируем структурные, семантические и функциональные критерии классификации метафор;

4. *Сравнительный анализ* – мы осуществляем сравнения различных дефиниций идиостиля и метафоры, определяя общие и отличительные черты, проводим сравнительный анализ особенностей перевода метафор;

5. *Описательный метод* – в нашей работе мы предоставляем описание современного состояния изучения идиостиля, описываем основные черты идиостиля Дж. Джойса и как они реализуются в текстах писателя.

Научная новизна заключается в определении возможности

использования материалов при дальнейшем изучении творчества Джеймса Джойса, а именно доминант его творчества и при исследовании модернистской литературы в целом.

Практическое значение работы определяется тем, что ее теоретические и практические положения, выводы могут быть использованы в дальнейших исследовательских работах, посвященных анализу языка, картины мира и доминант идиостиля как Дж. Джойса, так и других представителей литературы модернизма. Также данное исследование может служить основой для теоретических и практических исследований метафоры в художественном стиле и особенностей ее перевода на украинский язык.

Структура магистерской диссертации. Работа состоит из введения, трех глав с выводами к ним, общих выводов, списка использованной литературы, включающий 88 наименований и трех приложений. Общий объем работы составляет 167 страниц, объем основной части составляет 90 страниц.

Во введении обоснована актуальность исследования выбранной темы, определены объект, предмет, цели, задачи, методы исследования, раскрывается научная новизна и практическое значение и апробации результатов исследования.

В первой главе «Теоретические основы исследования идиостиля» рассматриваются основные теоретические понятия исследования художественного текста, и их взаимосвязь с идиостилем писателя, приводятся и сравниваются дефиниции разных исследователей понятия «идиостиль». Также исследуются характерные черты, доминанты идиостиля Дж. Джойса и их вербализация в его работах.

Во второй главе «Метафора, ее определения, классификации и особенности употребления» исследуются определение понятия метафоры как элемента художественного текста и структурируются и анализируются классификации согласно различных критериев.

В третьем разделе «Передача метафоры Дж. Джойса в переводе»

рассматриваются способы перевода метафоры в художественном тексте и анализируются переводы метафор украинском языке.

В ходе исследования, проанализировав способы перевода метафорических доминант творчества Дж. Джойса (504 единиц), мы пришли к следующим **выводам**: такими, при которых сохраняется образность есть 421 единицы (83.4%), при которых теряется - 83 единицы (16.6%). Поэтому можно сказать, что перевод является адекватным и эквивалентным учитывая сохранение образности оригинала.

Апробация. Результаты научной работы апробированы за счет участия в IX Международной студенческой научно-практической конференции «Человек как субъект межкультурной коммуникации: современные тенденции в филологии, переводе и обучении иностранным языкам» (16 мая, 2016) с тезисами «Метафора как один из главных стилистических элементов произведений Джеймса Джойса». Основные положения диссертации изложены в статье «Historical and modern aspects of the notion of idiosyncrasy in linguistic studies» для сборника «Вестник национального технического университета Украины «Киевский политехнический институт». Серия: Филология. Педагогика» №7 (1) / 2016 г. Киев.

Ключевые слова: *идиосинкрасия, языковая картина мира, метафора, образность, перевод.*

ABSTRACT

This paper investigates functional and stylistic features of James Joyce idiostyle, their representation in the artistic heritage of the writer and metaphor as the dominant feature of his work.

The **topicality** of the research in question is conditioned by the growing interest in the study of writer's idiostyle and the features it is influenced by. The study of James Joyce's works is of a particular importance because they are gaining popularity worldwide and in Ukraine as well, as evidenced by the publication of translations of works of James Joyce Ukrainian. However, the studies on the analysis of his works is the linguistic aspect (research tropes and concepts typical to the writer) are highly required.

The **aim** of the study is to determine the characteristics of the individual style of James Joyce, and its verbalization in the writer's works, thus to determine the dominants of idiostyle and methods of their translation into Ukrainian.

For the purpose of study we have set the following **objectives**:

1. to study the basic theoretical concepts of literary text study, namely "picture of the world", "individual author's conceptual system", "individual concepts", "dominant" and "constant" and their correlation to writer's idiostyle.
2. to analyze the existing definition of "style" and "idiostyle" and dwell on the relationship between these concepts;
3. to explore the features James Joyce idiostyle and to determine its dominant and their verbalization on the text level;
4. to consider and analyze the different definitions of metaphor and classify it according to certain criteria;
5. to analyse the ways of translation metaphors in general and analyze the characteristics of their interpreting into Ukrainian

based on James Joyce novel “Ulysses”.

The object of study is author’s idiostyle and the ways the dominants of James Joyce idiostyle are verbalized.

The subject of the study is the methods of metaphors translation as dominant feature of James Joyce idiostyle.

During the research the following **methods** were used:

1. *A method of deduction* – in our research, we consider the terms of the style, idiostyle, concept and picture of the world, and afterwards explore James Joyce picture of the world and the verbalization of its dominant features;
2. *The method of analysis and synthesis* – to study James Joyce picture of the world, we analyze the words and phrases that it is verbalized with;
3. *The method of classification analysis* - in our paper we systematize lexical units that represent James Joyce picture of the world, as well as and classify metaphors according to different criteria;
4. *Comparative analysis* – we make comparison of various definitions idiostyle and metaphors defining common and distinctive features;
5. *descriptive method* – in our work, we provide the description of the current state idiostyle study, describe the main features James Joyce idiostyle and how they are represented in the writer’s works.

The scientific novelty is determined by the possibility of using the materials in the further studies of James Joyce creative works, especially its dominant features.

The practical value of the research is determined by its theoretical and practical input, the findings can be used in further research works on analysis of the

language, picture of the world, idiostyle dominants of James Joyce, as well as other representatives of modernism literature. Also, this study may serve as a basis for theoretical and practical studies of metaphors in literary style and methods of their translation into Ukrainian.

Structure of master thesis work consists of an introduction, three chapters with conclusions to them, general conclusions, list of references, which includes 88 positions and three appendices. The paper amounts to 167 pages, the number of pages of the main part of the work equals to 90.

The introduction reveals research's topicality, object, subject, aim, objectives, methods of the research, scientific novelty and practical value of the research results.

In the first chapter "Theoretical bases of idiostyle study" the main theoretical concepts of literary text study, and their correlations with writer's idiostyle are reviewed, definitions of the term "idiostyle" given by different scholars are compared. We have also investigated characteristics, dominant features of J. Joyce idiostyle and their verbalization in the texts.

In the second chapter, "The metaphor, its definition, classification and characteristics of the usage" examines the definition of metaphor as part of a literary text. The metaphors were also structured and analyzed according to different classification criteria.

The third chapter "Translation of J. Joyce metaphors" describes and analyses the methods of metaphors translation in literary style from English into Ukrainian.

On the basis of quantitative analysis of 504 metaphor, we are to come to the **conclusion** that 421 metaphors (83.4 %) are those that keep its imagery meaning, and 83 (16.6 %) – that lose it in the process of translation.

The results of the research were presented at the Students Scientific Conference "Person as The Subject of Intercultural Communication: Current Trends in Philology, Translation and Foreign Language Teaching" (May 16, 2016, Kyiv) with the with the thesis "Metaphor as the main creative elements of James Joyce

works”. The results of master’s dissertation are published in the article “Historical and modern aspects of the notion of idiostyle in linguistic studies” (National Technical University of Ukraine “KPI”: Philology and Educational Studies”, №7 (1) / 2016, Kyiv).

Keywords: *idiostyle, language world, metaphor, imagery, translation.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження ідіостилю.....	
1.1 Характеристика основних теоретичних понять дослідження художнього тексту.....	
1.2 Ідіостиль як мовне явище, його визначення.....	
1.3 Сильові особливості ідіостилю Джеймса Джойса.....	
1.4 Вербалізація картини світу Джеймса Джойса.....	
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	
РОЗДІЛ 2 Метафора, її визначення, класифікації та особливості вживання.....	
2.1 Визначення метафори та її класифікація за різними критеріями.....	
2.1.1 Класифікація метафори за морфологічною ознакою.....	
2.1.2 Класифікація метафори за структурою.....	
2.1.3 Класифікація метафори за функціями.....	
2.1.4 Класифікація за прагматичним впливом на адресата.....	
2.1.5 Класифікація метафори за семантикою.....	
2.2 Особливості вживання метафори та її функції у текстах різних стилів.....	
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	
РОЗДІЛ 3 Передача у перекладі метафорики Дж. Джойса.....	
3.1 Переклад іменникових, прикметникових, дієслівних метафор.....	
3.2 Переклад простих та складних метафор.....	
3.3 Переклад номінативних, образних та когнітивних.....	

3.4 Переклад стертих, фразеологічних, авторських метафор.....	
3.5 Переклад гіперболічних, лексичних, поетичних метафор, метафори-оживлення, метафори-опредмечування, метафори-синестезії.....	
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	
Додаток А Аналіз метафор з роману Дж. Джойса «Улісс» та їх перекладу.....	
Додаток Б Кількісний аналіз метафор за класифікаціями.....	
Додаток В Кількісний аналіз перекладацьких трансформацій при перекладі метафорики Дж. Джойса.....	